

نمایش (مجموعه مقالات)

احمد محمدی - مهدی فروغ

سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

نمایش و زبان نمایشی و تقلیدی را می‌توان بخشی از زبان ارتباطی میان جوامع انسانی دانست. نمایش در ایران نیز به دلیل ارتباط با فرهنگ‌های مختلف اشکال گوناگونی به خود گرفته است. در منابع گذشته ایرانی کمتر به اشکال مختلف نمایش به طور جدی پرداخته شده، زیرا نمایش همچون دیگر هنرهای سنتی انتقال سینه به سینه بوده و از طرفی به عنوان نهادی دارای اعتبار مطرح نبوده است.

درباره نمایش‌های وابسته به آیین، گفتنی است که در دوره‌ی باستان نمایش‌های آیینی در دو قالب مختلف اجرا می‌شده‌اند، ابتدا اجرای مناسک به شیوه‌ای انتزاعی، که همراه با حرکات خاص خود همچون علائم و نشان‌ها و رمزهایی ابدی در جهت ارتباط با عوالم برتر انجام می‌شود و هدفش، نه نمایش که نیایش و مناسک است و این حرکات توسط نمایندگان مذهبی مردم انجام می‌شود.

در گونه دوم نمایشی، آیین‌های مرتبط به زمان مقدس اجرا می‌شوند. به معنای دیگر این مراسم آیینی در جهت خدمت به تقدس دادن و تجدید میثاق با زمان مقدس است. پایه نمایش‌های وابسته به آیین براساس حرکت جمعی در جامعه و برخورد روح انسانی در نقطه‌ای مشترک است. در آیین‌های مذهبی یا ملی از جمله نمایش‌هایی که محتوایی مذهبی و حالتی سوگوارانه دارند بی‌شک شبیه‌خوانی، تعزیه، سینه‌زنی و زنجیرزنی... است. نمایش تعزیه در اشکال گوناگون خود، همه امکانات نمایشی را مورد استفاده قرار می‌دهد. نمایشی که بسیاری از سنت‌های ایرانی و فرهنگ مردمی در آن به کار گرفته می‌شود، نمایشی که موجودیت زنده‌ی خاص خود را داراست.

اثر حاضر که تحت عنوان نمایش به چاپ رسیده، یکی از کتاب‌های مجموعه‌ی چند جلدی مقالات مجله‌های هنر و مردم، رودکی و فرهنگ و زندگی است که در فاصله‌ی سال‌های ۱۳۴۱ تا ۱۳۵۸ منتشر شده است. کتاب شامل مقالات سی و سه شماره‌ی ماهنامه‌ی هنر و مردم است که در فاصله‌ی سال‌های ۴۶ تا ۵۲ چاپ شده و با نگاهی به تاریخ نمایش در ایران، به بررسی زمینه‌های تئاتر معاصر ایران و مقایسه‌ی نمایش‌های مذهبی در ایران و قرون وسطی در اروپا، معرفی نمایشنامه‌نویسان

بزرگ جهان و مضامین نمایش در ایران و جهان پرداخته است.

نگاهی به تاریخ نمایش در ایران (زمینه‌های تئاتر معاصر ایران) احمد محمدی، نمایش در قرون وسطی در کشورهای اروپا و مقایسه‌ی

آن با نمایش‌های مذهبی در ایران / مهدی فروغ، ایران و درام‌نویسان بزرگ جهان (موضوع‌ها و مضمون‌های ادبی و تاریخی ایران در آثار نمایشنامه‌نویسان معروف جهان) مهدی فروغ بخش‌های این مجموعه را به خود اختصاص داده است. احمد محمدی در باب قدمت نمایش در ایران می‌نویسد:

اگر بخواهیم از دوران قبل از اسلام شروع کنیم باید بحث خود را از نمایش‌های آیینی و نقالی و خیمه‌شب بازی آغاز کنیم. وی سپس ادامه می‌دهد که درباره‌ی شروع تعزیه میان محققان اختلاف نظر وجود دارد، گروهی با استناد به تاریخ این کثیرشامی معتقدند که این مراسم از زمان حکومت سلسله‌ی دیالمه (معزالدوله - ۳۵۲ هجری قمری) در ایران شروع شده و عده‌ای را نیز عقیده بر آن است که تعزیه در ایران به گونه‌ای که با میزانشن تئاتر نویسی تطبیق کند، از دوره‌ی صفویان شروع و آنچه قبل از این دوره وجود داشته نوعی عزاداری و نوحه‌سرایی بوده است.

در بحث «ایران و درام‌نویسان بزرگ جهان»، مهدی فروغ در ورود به مطلب خود می‌نویسد: ضمن مطالعه‌ی آثار درام‌نویسان بزرگ با نمایشنامه‌هایی روبه‌رو می‌شدم که یا موضوع و مضمونش از ادب فارسی و تاریخ ایران گرفته شده و یا وقایع داستان و اشخاص بازی به نحوی با خصوصیات ملی و فرهنگی ما ایرانیان ارتباط پیدا می‌کند. و اینکه ملت‌های دیگر چگونه ما را شناخته و فرهنگ و هنر و صفات اختصاصی ما را تا چه پایه دریافته‌اند. من همواره بر آن بودم که مطالعات خود را و در صورت امکان ترجمه کامل آن نمایشنامه‌ها را در اختیار علاقه‌مندان قرار دهم تا شاید الگو و راهنمای مناسبی در فن نمایشنامه‌نویسی در شیوه‌ها و سبک‌های مختلف باشد.